

О.В. Рогова, аспірант

ЦІЛЕОРІЄНТОВАНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Rohova O. Vdovenko S. et al, *Tsileorientovanyi ekonomichni rozvytok rehioniv Ukrainy na zasadah realizatsii evrorehionalnoho spivrobitytstva*. [Goal-oriented economic development of Ukrainian regions on the basis of implementation of Euro-regional cooperation. Monograph], Nizhyn, Ukraine, pp. 300-309.

Одним з напрямів євроінтеграційної політики України є розвиток транскордонного співробітництва, яке полягає у налагодженні зв'язків між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади прикордонних територій України та сусідніх держав, спрямованих на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин.

Форми реалізації транскордонного співробітництва можуть варіюватись від встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між різними суб'єктами та укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах до створення міжнародних територіальних утворень. Міжнародні територіальні утворення, до яких на основі укладених угод входять прикордонні адміністративні одиниці сусідніх держав, отримали назву єврорегіонів. Єврорегіональні структури є найбільш комплексною і ефективною формою утворень, в рамках яких формуються і діють різноманітні коопераційні, координаційні та корпоративні механізми.

Незважаючи на доволі тривалий (20 років) досвід участі у єврорегіональному співробітництві, Україна так і не має прикладів ефективно реалізації великомасштабних економічних проектів. Дослідники називають ряд причин такої ситуації, але найголовнішою є недостатність фінансових ресурсів державного бюджету для дофінансування проектів транскордонного співробітництва. Вищезазначене є підставою для надання пріоритетів в єврорегіональному співробітництві приватному капіталу,

вироблення механізмів формування спільних проектів бізнесу і місцевої влади та алгоритмів оцінки їх реалізації, особливо у вирішальних за впливом на загальні показники галузях, таких як транспортне сполучення, туристична сфера, науково-технічне співробітництво.

Новим механізмом взаємної інвестиційної привабливості має стати застосування в єврорегіональному співробітництві публічно-приватного партнерства на основі прийняття узгоджених рішень щодо передачі частини функцій в єврорегіональному співробітництві громадському та приватному сектору та переходу в українських регіонах від адміністрування до публічних форм управління [6].

Попри доведену вітчизняними науковцями важливість для економіки України досліджуваного питання, методологічні засади оцінки розвитку співробітництва регіонів залишаються недостатньо розробленими. Це, зокрема, підтверджує узагальнення методичних підходів до оцінки ефективності транскордонного співробітництва, здійснене І.М. Школою [9]. Серед існуючих методик вітчизняних авторів можна виділити й достатньо ґрунтовні, але які в той же час є достатньо проблемними щодо практичного застосування.

Щодо розвитку сегменту єврорегіонального співробітництва, то на сьогодні практично відсутні системні наукові розвідки та детерміновані моделі оцінки його результативності. Разом з тим, окремі елементи аналізу та оцінки транскордонного співробітництва регіонів є цілком застосовуваними і в системі єврорегіонального співробітництва.

Малоефективність співробітництва регіонів, які відзначають більшість дослідників, слід також ув'язувати з відсутністю науково обґрунтованої методики оцінки ефективності єврорегіонального співробітництва, використання якої впливатиме на визначення проблемних аспектів та пріоритетні напрямки для його активізації.

Найбільш відомі теоретичні напрацювання щодо формування таких методик належать таким вітчизняним науковцям, як Мікула Н.А., Корольчук

Л.В. Терещенко Т.В., Шилік Л.В., які в той же час підтверджують відсутність єдиного підходу до визначення ефективності єврорегіонального співробітництва.

Оскільки єврорегіональне співробітництво є складним та багатогранним явищем розвитку сучасної регіональної економіки, то і підходи до його оцінювання передбачають застосування систематизованої та багаторівневої структури.

Головними структурними елементами єврорегіонального співробітництва виступають єврорегіони, які, в залежності від цілей, методів та механізмів їх досягнення через конкретні проекти суттєво впливають на соціально-економічний розвиток регіонів України. На діяльність єврорегіонів впливає побудова структури. Про взаємозалежність та взаємозв'язок складових елементів свідчить наявність наступних ознак:

- наявність загальної (спільної цілі) діяльності;
- цілісність структури;
- взаємозв'язок та взаємозалежність складових структури;
- взаємодія із зовнішнім середовищем, яке впливає на діяльність;
- наявність необхідних організаційних, фінансових, матеріально-технічних ресурсів;
- наявність управлінської функції.

Єврорегіон який побудований на засадах ППП, є системою елементів (суб'єктів різних форм власності), які взаємодіють на основі прийнятих узгоджених рішень регіонів сусідніх країн з метою реалізації спільних взаємовигідних проектів. Єврорегіон як систему можна представити у вигляді виразу (1), наведеного у таблиці 1.

Таблиця 1

Обґрунтування моделей розрахунку показників системного аналізу єврорегіонів України *

Показники	Модель розрахунку	Номер формули
-----------	-------------------	---------------

Єврорегіон як система	$CR = (X; Px)$	(1)
Результативне функціонування системи за впливом факторів	$R = K(F, U, S)$	(2)
Фактори, які формують в певному часі послідовну систему взаємодій	$C\Phi = (t, \Phi1; \Phi2; \Phi3; \Phi4; \Phi5; \Phi6; \Phi7)$	(3)
Час міжсистемних взаємодій	$t = (t1; t2; t3; t4; t5; t6; t7)$	(4)
Множина впливу факторів	$\Phi1 = (\phi1, \phi2, \phi3, \phi4, \phi5, \phi6, \phi7)$	(5)
Ефективність взаємодій	$ECB = \frac{Rr}{Fr}$	(6)
Якість функціонування	$ECR = \frac{Vp}{Пл} = U(Z, F, t)$	(7)
де CR – сукупність суб'єктів єврорегіону; X – кількість складових; Px – алгоритм, який характеризує рівень зв'язку між складовими єврорегіону, та вплив управління на відносини; R – результат; K – коефіцієнт управлінського впливу, який враховує внутрішню структуру системи, кількісні зв'язки між факторами; F – фінансові потоки (інвестиції); U – управлінські рішення; S – зовнішні впливи; Fr – вхідні ресурси; Rr – вихідний результат; Vp – отриманий результат; $Vпл$ – планований результат; U – множина функцій управління; Z – початкові цілі; F – початкові інвестиції; t – час реалізації.		

Джерело * Розроблено, узагальнено та систематизовано автором на основі [1;2;4].

Структура єврорегіону визначає роль та місце підсистем, елементів, їх послідовність розташування і діяльності, взаємодоповнення. Як наслідок, ключовим є питання визначення взаємодії підсистем та елементів єврорегіону, яка показана на рис.1.

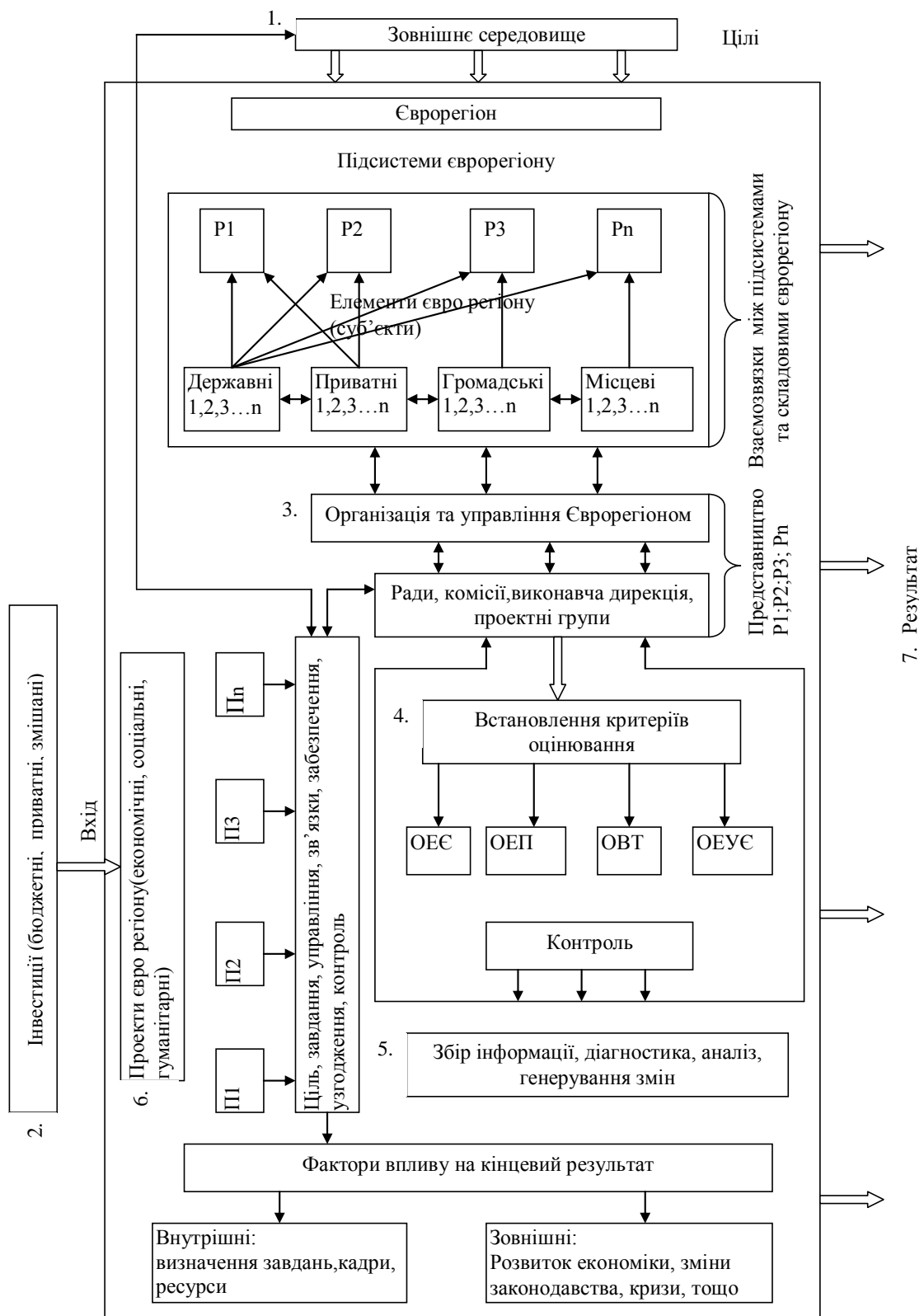

Рис. 1 - Взаємодія підсистем та елементів єврорегіону

На рисунку: P1; P2; P3. . . . Pn – регіони сусідніх держав у складі єврорегіону;

П1; П2; П3 Пn –проекти, які реалізуються єврорегіоном; ОЕС – оцінка ефективності діяльності єврорегіону; ОЕП – оцінка ефективності

проекту; ОВТ – оцінка відповідності термінів реалізації проекту; ОЕУЄ – оцінка ефективності управління єврорегіоном.

Системоутворюючими складовими єврорегіону є регіони, які входять до його складу. Вони мають як функції та завдання як в складі єврорегіону, так і зовнішні незалежні від нього, однак не позбавлені впливу на діяльність єврорегіону. Підсистемами та елементами єврорегіону є як структури за ознаками юридичних і фізичних осіб, так і функціональні щодо функцій – фінансування, планування, проектування, організації, контролю, моніторингу тощо.

Фактори, які впливають на формування єврорегіонів на засадах публічно-приватного партнерства та ефективність їх функціонування, можна представити таким чином (табл.2)

Таблиця №2

**Фактори впливу на формування та функціонування єврорегіонів
на засадах ППП ***

Групи факторів	Сфера впливу	Характеристика
Загальносистемні фактори	На основі зазначених факторів формується мета та напрями діяльності єврорегіону	<ul style="list-style-type: none"> – перша група факторів – коли співпадають базові цінності, стратегічні цілі, концепції і моделі соціально-економічного розвитку держав, регіони яких формують єврорегіон; – друга група факторів – коли ідентичною є організація системи державної влади і та нормативно-правовий простори; – третя група факторів – коли подібні погляди щодо цілей, пріоритетів, форм, методів і управління взагалі і стосовно єврорегіонів, зокрема. – четверта група факторів – коли є соціальна, економічна, політична стабільність в державах, які створюють єврорегіон.
Зовнішні	Впливають на показники діяльності єврорегіонів	економічний розвиток країн-партнерів, кон'юнктура ринку, зміни в законодавстві, світові явища – кризи, рецесії тощо
Внутрішні	Впливають на показники діяльності єврорегіонів, є керованими з боку управлінських структур єврорегіону.	адекватна потребам стратегічна ціль, визначення реалістичних поточних завдань, діяльність організаційно-управлінських структур, кадри, ресурсне забезпечення

Джерело * Узагальнено та систематизовано автором на основі [3;5;7;8].

Системний аналіз діяльності єврорегіонів щодо досягнення ними в процесі роботи цілей, що були визначені при створенні, даватиме можливість на основі виявлення змін на вході здійснювати кореляцію і наблизитися до оптимальної можливої в конкретних умовах раціональної ефективної моделі отримання позитивних результатів. Етапи системного аналізу наведені на рис. 2.

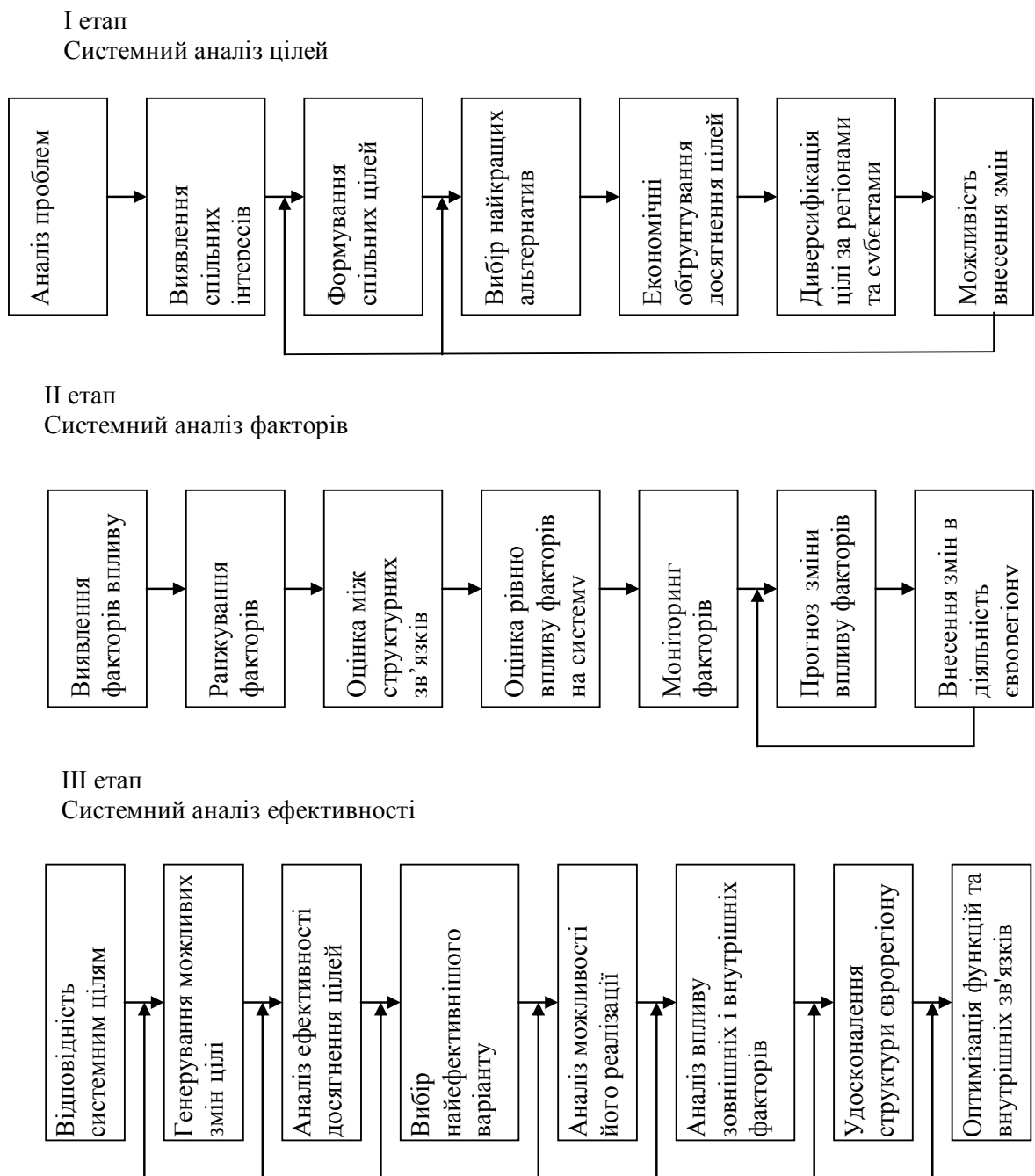

Рис. 2 - Етапи системного аналізу єврорегіонального співробітництва

На першому етапі (етапі створення єврорегіону) головним питанням є системний аналіз цілей; на другому – факторів впливу, на третьому – ефективності діяльності єврорегіону.

На етапі системного аналізу цілей виявляються найбільш раціональні цілі, перевіряється правильність їх вибору, можливість адекватної потребам кореляції діяльності, відповідність структури, форм та методів управління завданням, реорганізація взаємозв'язків між суб'єктами системи, виявлення протиріч та засобів їх мінімізації.

Важливою фактором ефективності ППП в діяльності єврорегіонів є розмежування функцій, запровадження чітких і прозорих правил у відносинах суб'єктів. Негативними явищем для діяльності єврорегіонів є економічна і політична нестабільність; недосконалість законодавства; слабкість громадянського суспільства, непрозорість бізнесу; корупція; проблеми державної служби та управління .

Ефективність діяльності єврорегіонів залежатиме від вибору науковообґрунтованих цілей; наявності достатніх інвестиційних ресурсів; раціональної організаційно-управлінської структури; вибору запотребуваних проектів та їх реалізації, формування дійових взаємовідносин між складовими частинами єврорегіону; розробки об'єктивних критеріїв оцінки та розподілу як ризиків, так і прибутків.

Економічним завданням єврорегіону є реалізація функції перетворення інвестицій як головного фінансового ресурсу на вході в єврорегіон за рахунок ефективного управління, взаємодії підсистем, передбачення та врахування впливу різних факторів в отримання на виході прибутку в результаті проектного освоєння інвестицій.

Важливим для діяльності єврорегіону є формування дійових зв'язків між елементами системи, оскільки суб'єкти знаходяться у відмінній системі економічних, фінансових, правових, територіальних координат (в різних країнах). Необхідною умовою є уявлення про головні та другорядні зв'язки, тимчасові або взагалі непотрібні. Для цього можливим підходом є побудова

відповідних матриць, оскільки не лише єврорегіон є складною системою, такими системами є й усі елементи, що його формують.

Процес вибору рішення щодо кращої альтернативи або варіанту розвитку представляє аналіз всіх факторів впливу на кінцеві результати, їх взаємодії між собою та із зовнішніми впливами.

Єврорегіон за головною функцією є соціально-економічною системою в основі якої знаходиться вирішення через фінансово-економічні фактори питання життєдіяльності населення в даний період або на перспективу, безпосередньо або опосередковано через покращення демографічної, екологічної ситуації, для всього населення регіонів або певної його частини.

Тому на вході в єврорегіон як економічну систему, щоб вона функціонувала, набувала розвитку і отримала економічний ефект повинні знаходитися наступні фактори:

1. Фінансові засоби (інвестиції), матеріальні та людські ресурси. Вони можуть бути зовнішніми, тобто залучатися до проектів єврорегіону або внутрішніми приналежними до суб'єктів єврорегіону.
2. Управлінські – планування, організація, мотивація, контроль.
3. Зовнішній вплив на формування і реалізацію цілей.
4. Результативні – ефективність, прибуток, зростання виробництва, зайнятість тощо.

Результативне функціонування системи за впливом факторів можна представити формулою (2), яка наведена у таблиці 1.

Отже кожний єврорегіон є впорядкованою системою взаємодіючих факторів. На рис. 1. зображено сім факторів, які формують в певному часі послідовну систему взаємодій.

$$C\Phi = (t, \Phi1; \Phi2; \Phi3; \Phi4; \Phi5; \Phi6; \Phi7);$$

$$t = (t1; t2; t3; t4; t5; t6; t7)$$

Кожний фактор має множину впливів, наприклад $\Phi1 = (\phi1, \phi2, \phi3, \phi4, \phi5, \phi6, \phi7)$.

Діяльність єврорегіону за класичною схемою є послідовним у часі процесом перетворення вхідних ресурсів Fr у вихідний результат Rr .

Показники ефективності взаємодій під час функціонування єврорегіону можна визначити відношенням (6), що наведено у таблиці 1.

Таким чином в єврорегіоні ефективність визначається через вхідні показники, механізми управління та взаємозв'язки між підсистемами. Взаємозв'язки можуть бути прямими та опосередкованими.

В розглядуваному на рис. 1. варіанті прямі зв'язки існують між підсистемами 2 (інвестиції на вході) та 6 (проекти єврорегіону); між підсистемами 1 (цілі) та 3 (організація); між підсистемами 3 (організація), 4 та 5 (встановлення критеріїв і контроль); між підсистемами 2, 6, 5 (інвестиції, проекти, контроль) та 7 (результати).

Прикладом опосередкованих взаємовпливів є 1 та 3; 1 та 5; 5 та 6.

Ефективність єврорегіону можна також визначати за якістю функціонування, яка в чисельному виразі вимірюється відношенням отриманого результату Vp до планованого $V_{пл}$ (формула (7) у таблиці 1).

В єврорегіональному співробітництві ефективність і її оцінка ускладнюється тим, що не залежить прямо пропорційно від дій об'єкта оцінювання й має враховувати впливи регіонів суміжних країн, які беруть участь в спільних проектах. В цьому контексті важливо забезпечити системний підхід до аналізу, насамперед, економічної складової співробітництва.

Список використаних джерел

1. Грабинський І. М. Сучасні економічні системи: Навчальний посібник. / Грабинський І. М. - Львів: Інтереко, 1997. - 176 с 49
2. Дорогов М. Системне управління економікою регіону / Дорогов М., Сидоревич Є. // Журнал для акціонерів. – 2001. – № 6. – С. 6-11.
3. Корольчук Л. В. Активізація транскордонного співробітництва регіонів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.08 / Корольчук Леся Валеріївна. – Луцьк, 2008. – 203 с.

4. Крайник О. Системний підхід до регулювання соціально-економічним розвитком регіону / Крайник О. // Регіональна економіка. – 2002. – № 1. – С. 158-165. 116

5. Мікула Н. А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія / Мікула Н. А. – Львів: ІРД НАН України. – 2004. – 395 с. 128

6. Рогова О. В. Інноваційні механізми стимулювання єврорегіонального співробітництва / Рогова О. В. // Економічний форум. Науковий журнал. №3 2012. Луцький національний технічний університет. – С.132 - 137

7. Терещенко Т. В. Методичні підходи до оцінки результатів транскордонного співробітництва прикордонних регіонів України / Т. В. Терещенко // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2006. - № 6. - С. 406-409.

8. Шилік Л. В. Методика оцінки транскордонного співробітництва регіонів на локальному рівні / Л. В. Шилік // Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України : Зб. наук. пр. за матеріалами міжнарод. конференції (м.Ужгород, 24-25 травня 2007 р.) / Закарпатський держ. ун-т. Навчально-науковий ін-т філософії та євроінтеграційних досліджень : голова редкол.: Ф.Г. Вашук - Ужгород : Ліра, 2007. – С. 302 – 306.

9. Школа І. М. Методичні підходи до оцінки ефективності транскордонного співробітництва / Школа І.М., Короп Б.М. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpn/2010_6/17_MetP.pdf